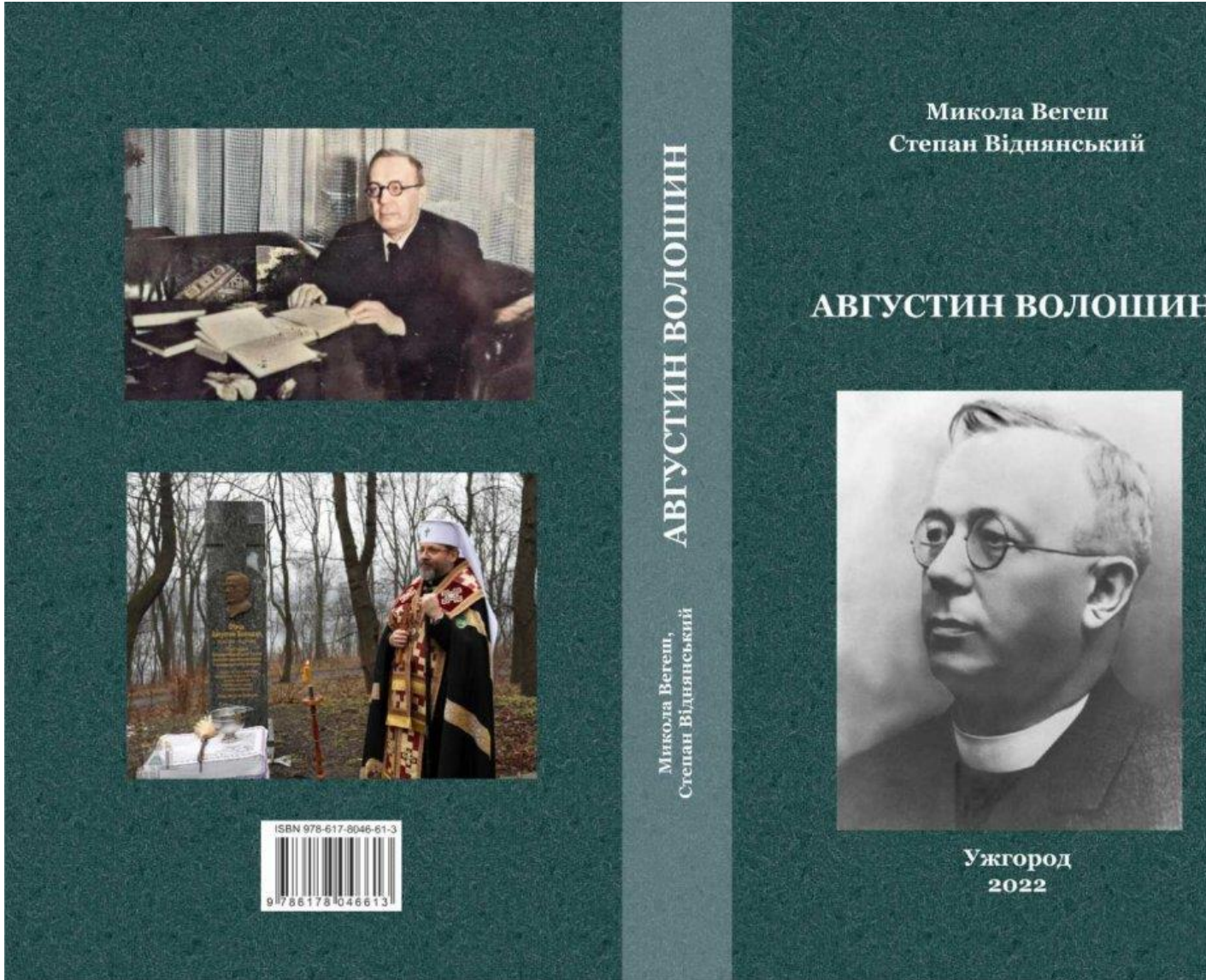

Августин Волошин і сучасність

Нещодавно побачило світ п'яте видання книги «Августин Волошин» авторства знаних науковців, професора, доктора історичних наук Миколи Вегеша та доктора історичних наук, професора, завідувача відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин Інституту історії України, члена-кореспондента НАН України Степана Віднянського.

Уперше книга була опублікована у Парламентському видавництві в серії «Політичні портрети» у Києві за сприяння Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса та Центру історичної політології в 2020 році.

У книзі висвітлюється життєвий шлях і багатогранна діяльність Августина Волошина (1874–1945) – Героя України (2002), президента Карпатської України (1939), видатного культурного, громадсько-політичного і державного діяча, загально визнаного лідера українського національно-культурного напрямку в міжвоєнному Закарпатті, з іменем якого цілком закономірно пов'язують національне відродження закарпатських українців у першій половині ХХ ст. Розповідається про історичні умови формування світогляду, національно-культурної орієнтації та політичних поглядів А. Волошина, його церковно-релігійну, культурно-освітню, педагогічну і громадсько-політичну працю та діяльність на чолі автономного уряду Підкарпатської Русі – Карпатської України і внесок у розбудову Карпато-Української державності напередодні Другої світової війни, а також про життя в еміграції і останні дні президента Карпатської України, закатованого 77 років тому в радянських в'язницях. З використанням нових джерел і новітніх історіографічних здобутків з теми дослідження, автори наголошують на маловивчених й дискусійних питаннях, пов'язаних насамперед із політичною діяльністю Волошина та оцінкою Карпатської України як одного з етапів українського державотворення і феномена української історії.

Книга розрахована на широке коло читачів, усіх, хто цікавиться історією України, роллю і місцем у ній політичних постатей.

У цьому матеріалі ми публікуємо передмову авторів видання, в якій вони проводять паралелі між буремним періодом становлення Карпатської України та сьогоденням, боротьбою із російськими окупантами у сучасній війні за Незалежність України.

Передмова

У яскравій когорті визначних людей Закарпаття і України вагоме місце посідає світла постать Августина Волошина (17 березня 1874–19 липня 1945). З його іменем, зокрема, пов'язане піднесення рівня національної свідомості закарпатців, поступове самоусвідомлення угорських русинів закарпатськими українцями, частиною єдиного українського народу. Як Олександр Духнович вважається великим будителем закарпатських русинів-українців у ХІХ столітті, так Августин Волошин – найвизначніша постать «Срібної Землі» віку ХХ-го. «Паралельність рис А. Волошина та О. Духновича, – відзначав один із близьких соратників Волошина Августин Штефан, – показується не лише в тому, що їх обох народ назвав «Батьком», але й в інших прикметах і особливостях. Обидва були віддані своїй Церкві священники... Духнович був послом в мадярському Парламенті в Братиславі, Волошин – послом в чеській Парламенті в Празі. Обидва були мучені, Духнович мадярськими і польськими вояками, Волошин – советськими смершовцями. Та понад усе – як А. Волошин, так і О. Духнович, були щирі й вірні патріоти і беззастережні оборонці карпатських українців. Двадцятье сторіччя дало поневоленим народам нові можливості. А. Волошин бачив і розумів це й став народним провідником тієї боротьби, яка веде Карпатську Україну на широкі шляхи свободи у вільній Соборній Українській Державі».

З іменем Августина Волошина пов'язані найвизначніші політичні й культурні здобутки закарпатських українців у перших чотирьох десятиліттях ХХ століття, народу, який, на його переконання, «є цілком так інтелігентний, як і інші європейські народи». Він спричинився до піднесення національно-визвольного руху в 1918–1919 рр., коли Всенародний конгрес угорських русинів-українців 21 січня 1919 р. ухвалив рішення про воз'єднання краю з Україною. Протягом усього міжвоєнного періоду перебування Закарпаття у складі Чехословацької республіки Августин Волошин відстоював інтереси закарпатців на різних посадах. З його іменем пов'язано утворення акціонерного товариства «УНІО» і розвиток видавничої справи та журналістики в Закарпатті, заснування товариства «Просвіта», «Педагогічного товариства», «Учительської Громади», першого в Закарпатті банку, кооперативного союзу, театру тощо.

Августин Волошин був всесторонньо розвинутою особистістю, високоосвіченою людиною. Його внесок як педагога, теоретика й практика педагогічної думки, організатора культурно-освітнього руху в Закарпатті, талановитого вченого, публіциста-видавця, письменника і, врешті-решт, визначного церковно-релігійного, громадсько політичного й державного діяча важко переоцінити. Його зусиллями, наприклад, було виховано цілу плеяду свідомих учителів-народовців, які підносили культурно-освітній рівень закарпатських українців. «Для Закарпаття, – писав про А. Волошина відомий український учений-літературознавець, член-кореспондент НАН України Олекса Мишанич, – впродовж майже півстоліття він був цілим педагогічним університетом, щедрою рукою невтомно сіяв зерно просвіти і науки, був гідним продовжувачем культурно-просвітньої національно релігійної справи свого великого попередника – Олександра Духновича».

З ім'ям Волошина пов'язані найяскравіші, героїчні й водночас трагічні сторінки боротьби закарпатців за автономію в межах новоутвореної Чехословацької республіки, куди воно увійшло після Першої світової війни згідно з рішенням Паризької мирної конференції 1919–1920 рр., діяльність автономних урядів Підкарпатської Русі–Карпатської України в жовтні 1938 – березні 1939 р., оборона автономного краю від угорських та польських терористів, вибори до першого в історії Закарпаття крайового парламенту (Сойму) і проголошення ним 15 березня 1939 р. Карпатської України незалежною державою та визнання української мови державною на її території, затвердження синьо-жовтого прапора, герба «Тризуб» і державного гімну «Ще не вмерла Україна».

Значення постаті А. Волошина в історії Закарпаття і України несправедливо замовчувалося або відверто спотворювалося радянською історіографією, у якій якщо і згадувалося його ім'я, то лише в негативному контексті – як «буржуазного націоналіста», «запеклого ворога народу», «політичного авантюриста», «слуги кількох господарів» і т. п. Та і сьогодні з'являються публікації окремих закарпатських авторів – прибічників неорусинства, які голосливо твердять про «насильну українізацію корінного населення краю – русинів – чужими йому силами ззовні», що Карпатська Україна в 1938–1939 рр. – це «лише галицько-гітлерівський проект штучного пов'язання Закарпаття з Україною», що А. Волошин був призначений прем'єром другого автономного уряду Підкарпатської Русі–Карпатської України за наполяганням гітлерівської Німеччини, що взагалі до 1944 р. «Закарпаття не мало спільної з Україною історії», а закарпатці нібито особливий, окремішний від українського, русинський етнос тощо.

Утім, уже з кінця 1980-х років, коли почала відроджуватися незалежна Українська держава і відкривалися раніше заборонені фонди державних архівів, з'являються перші об'єктивні дослідження життєвого шляху, творчості й діяльності Волошина, видання/перевидання його педагогічних праць, художніх творів, а також документальних і мемуарних джерел з історії розбудови Карпатської України за його активної участі. За тридцять років завдяки цілеспрямованій й наполегливій науково-пошуковій роботі українських дослідників, насамперед істориків Закарпаття, перед нами постав «у всій своїй трагічній величі один із найвидатніших борців за українську національну ідею за Карпатами, президент Карпатської України».

Нині українці шанують і цінують Августина Волошина як видатного культурно-національного і громадсько-політичного діяча Закарпаття, який в умовах іноземного панування зумів консолідувати закарпатських українців на боротьбу за свою державність, інтегрувати їх у загальноукраїнський національно-визвольний рух і цим заявити перед усім світом про існування карпатоукраїнського народу та його державотворчі змагання. «Ці події, – писав у 2009 р. з нагоди 70-річчя проголошення Карпатській Україні Голова Українського інституту національної пам'яті академік Ігор Юхновський, – увійшли до нашої національної історії як зразок боротьби за право українського народу жити у власній незалежній державі бодай на малій частині українських етнографічних земель. Творили Карпатську Україну о. Августин Волошин та його оточення..., а також сотні і тисячі українців...».

Блаженніший Любомир Гузар справедливо зауважив, що «у загальний контекст державницьких змагань ХХ століття вписуються також події на Закарпатті, на так званій Срібній Землі – частині української етнографічної території, котра, знаходячись під різними займанщинами, все ж таки зберегла свою національну ідентичність, що проявилось у другій половині тридцятих років ХХ століття. Провідником цього національного пробудження був отець Августин Волошин... У нашій історичній та церковній традиції небагато прикладів, коли духовні особи ставали на чолі політичних чи визвольних рухів. Але тут маємо неординарну постать, котра вартує на особливу увагу, щоб зрозуміти мотивацію його дій не тільки як окремої особи, але й через те, що він є уособленням мотивації усіх будителів Закарпаття періоду тридцятих років. Як особа та чільний представник того, що діялося, отець Августин є уособленням певних мрій і намагань, певного довготривалого процесу, який завершився і яскраво проявився під його проводом у ці часи... На підставі цих подій минулого ми можемо не тільки вчитися, але й прогнозувати, що могло би, і що повинно б статися у майбутньому розвитку нашої державності». До цих пророчих слів важко щось додати.

Лише в 1990 р. Августина Волошина і Карпатську Україну офіційно вшанували на Закарпатті. 12 вересня 1991 р. Прокуратура УРСР, розглянувши матеріали кримінальної справи президента Карпатської України, прийняла рішення про його реабілітацію.

Дещо пізніше в Ужгороді на будинку по вулиці А. Волошина, де він жив, встановлено кам'яну, а на стіні юридичного факультету Ужгородського національного університету – металеву меморіальні дошки. Його іменем названо Карпатський університет. 26–27 лютого 1993 р. Восьмий конгрес координаційного осередку українських громадських установ у Європі звернувся до кардинала І. Любачівського з проханням порушити перед Святим Престолом питання про канонізацію А. Волошина. У 2001 р. в Закарпатському краєзнавчому музеї в Ужгороді створена меморіальна

кімната-музей А. Волошина, яка постійно поповнюється новими експонатами. 15 березня 2002 р. Указом президента України «за визначну особисту роль у боротьбі за утвердження української державності» Волошину Августина Івановичу присвоєно посмертно звання Герой України з удостоєнням ордена Держави. 22 серпня того ж року в Ужгороді на набережній Незалежності встановлено пам'ятник президенту Карпато-Української держави. Теплі слова про Августина Волошина сказав тодішній єпископ Української Греко-Католицької Церкви Іван Маргітич: «Сьогодні наш духовний і громадський провідник і діяч дивиться на нас уже з вічності, як мученик за Божу віру й за свій український народ. Напевно, він там, у вічності, тішиться, що маємо Незалежність. У чому є і його особиста заслуга...».

15 березня 2021 року, у 82-гу річницю проголошення незалежності Карпатської України, у Києві, на Аскольдовій могилі, за сприяння «Товариства закарпатців в Києві», Блаженніший Святослав Шевчук освятив пам'ятник о. Августина Волошина. «Саме він, наш священник, показує, – сказав очільник Української Греко-Католицької Церкви, – що Церква в найтяжчі моменти історії завжди була для свого народу матір'ю і вчителькою. Наше духовенство вміло брати на себе відповідальність за долю українського народу. Наші священники не просто були хранителями душі народу, але зберігали і розвивали його духовну, культурну, національну спадщину. А на прикладі президента Карпатської України отця Волошина, вміли брати на себе відповідальність і за її держбудівництво». Нещодавно президент «Товариства закарпатців у Києві» Василь Лазоришинець звернувся з клопотанням до Київської міської державної адміністрації, Департаменту суспільних комунікацій та Комісії з питань найменувань із пропозицією про перейменування окремих площ і вулиць української столиці: «Пропонуємо провести наступні перейменування з метою вшанування пам'яті закарпато-українських патріотів, пов'язаних із національно-визвольними змаганнями в українському державотворенні на теренах західного порубіжжя, у тому числі в Карпатській Україні: 1) Карпатська Україна (українська незалежна держава в 1939 році); 2) Карпатська Січ (парамілітарна організація по захисту Карпатської України); імені Августина Волошина (Герой України, президент Карпатської України); 4) імені Василя Гренджі-Донського (український письменник, один з творців Карпатської України)».

Четверте видання нашої книги про Августина Волошина виходить у світ, коли Україна продовжує вести виснажливу національно-визвольну війну з російським агресором, який у 2014 році анексував наш Крим та окупував окремі райони Донецької й Луганської областей. Для багатьох закарпатців ця війна вважалася дещо віддаленою від нашого краю, хоча впродовж 2014–2022 років чимало наших земляків віддали свої життя, захищаючи українську незалежність. Сотні бійців Збройних Сил України покояться на Пагорбі слави в Ужгороді та цвинтарях багатьох населених пунктів краю. Ми боляче сприйняли звістку про загибель 12 лютого 2015 року в районі м. Дебальцеве нашого земляка, командира розвідувального підрозділу 128-ї окремої Мукачівської гірсько-піхотної бригади майора Віталія Постолакі, більш відомого на фронті під позивним «Апостол». Своє життя за незалежність і державний суверенітет України покладали ужгородець Юрій Біровчак, хустянин Роберт Маслей, виноградівець Золтан Балаж, оноківець Станіслав Кіш, міжгірчанин Олександр Ігнатишин... На жаль, цей перелік можна продовжувати і продовжувати.

24 лютого цього року російський агресор наважився на ще більш страшний і жорстокіший вчинок – почав широкомасштабну агресію проти незалежної України.

Потужним ракетним ударам були піддані великі міста України, зокрема й наша столиця. На 90-й день широкомасштабного російського вторгнення в Україну можна впевнено стверджувати: по-перше, брутальна агресія і жорстокість таких масштабів зафіксовані вперше після закінчення Другої світової війни, що, безперечно, призведе до нових геополітичних змін в Європі та світі загалом; по-друге, анонсований Кремлем «бліцкриг» цілком провалився, про що свідчать величезні втрати окупаційних російських військ в Україні – понад 30 тис. осіб; по-третє, уперше з часів Другої світової війни американці пішли на безпрецедентний крок – ухвалили рішення про запровадження ленд-лізу – політики, згідно з якою Сполучені Штати Америки постачають своїм союзникам боєприпаси, техніку, продовольство, стратегічну сировину, включаючи нафтопродукти та матеріальні засоби. Якщо до цього додати, що 40 міністрів оборони країн НАТО і окремих позанатовських країн одноставно підтримали Україну в її справедливій національно-визвольній війні, то висновок напрашується єдиний: Росія – це загальне зло, спадкоємниця середньовічної Золотої Орди, яка несе смерть і руйнування не тільки українцям, але й цивілізованому Заходу. Зрозуміло, що цього світ допустити ніяк не може.

Наприкінці 1930-х років Карпатська Україна, проголосивши незалежність, впала жертвою угорсько-гортистського вторгнення, підтриманого Гітлером і Муссоліні. А все почалося з Мюнхенської конференції 29–30 вересня 1938 року, на якій фактично була вирішена доля міжвоєнної Чехословаччини – найдемократичнішої держави тогочасної Європи. І все це відбулося за політики невтручання, «примирення агресора» сильних «світу цього». Це бачили всі, але відкрито засудив угодовську політику власного уряду лише один з найвідоміших державників того часу Вінстон Черчилль: «Ми (Великобританія – Авт.) без війни потерпіли поразку, наслідки якої будемо відчувати дуже довго. Ми пережили страшний етап нашої історії, коли було порушено рівновагу Європи... Не думайте, що це кінець. Це тільки початок розплати. Це тільки перший ковток, перше частування цієї гіркої чаші, яку нам будуть підносити рік за роком». Яскраво описав наслідки «політики невтручання» славнозвісний Олександр Олесь у своєму безсмертному творі «Європа мовчала»:

«Коли Україна за право життя

З катми боролась, жила і вмирала,

І ждала, хотіла лише співчуття,

Європа мовчала.

Коли Україна в нерівній боротьбі

Вся сходила кров'ю і слізьми стікала

І дружної помочі ждала собі,

Європа мовчала.

Коли Україна в залізнім ярмі

Робила на пана і в ранах орала,

Коли ворушились і скелі німі,

Європа мовчала.

*Коли Україна криваві жнива
Зібравши для ката, сама умирала
І з голоду навіть згубила слова,
Європа мовчала.
Коли Україна життя прокляла
І ціла могилою стала,
Як сльози котились і в демона зла,
Європа мовчала».*

Перші тижні повномасштабного російського вторгнення в Україну нам дуже нагадували позицію лідерів європейських держав напередодні Другої світової війни. «Масове загальне занепокоєння», «щирі співчуття українцям», заклики до переговорів із кремлівським диктатором... Здавалося, нічого нового у світовій геополітиці. Але, як з'ясувалося, демократичний колективний Захід, урешті-решт, чітко усвідомив усі масштаби і катастрофічні наслідки російської агресії. Перед загрозою знищення опинилися не тільки міста і села України, але й Європа та й світ загалом. Держави, які відстоюють демократичні цінності та ідеали, об'єдналися проти сил абсолютного зла, яке уособлює в собі кремлівський диктатор та його найближче оточення. Завдяки Інтернету сьогодні неможливо приховати тисячі зафіксованих фактів злочинів проти людяності, які здійснюють окупанти на нашій землі: Буча, Гостомель, Ірпінь, Маріуполь, Рубіжне... Світ, хоч із значним запізненням (Грузія – 2008, Крим –2014, Донбас – 2014–2022), але зрозумів, що несе «русский мир» цивілізованому світу...

У 1944 році закарпатські українці ближче познайомилися з новими своїми «визволителями», які принесли з собою власну «культуру» і спосіб життя, що кардинально відрізнялися від того, що сповідували наші батьки і діди. Чи знали мешканці Закарпаття, що являє собою Радянський Союз? Наша відповідь буде однозначною: ті, хто цього бажав, знали. У 1920–1930-х роках Августин Волошин видавав газету «Свобода», яка на своїх шпальтах поміщала численні матеріали про становище українців у СРСР (голодомори 1921, 1932–1933 років, сталінські репресії 1937–1938 років). Чи вірили закарпатці такій інформації? Не завжди. Насправді важко було повірити в цю вершину цинізму, людиноневисті, масових вбивств. Після окупації Закарпаття гортистськими військами у березні 1939 р. тисячі людей нелегально переходили угорсько-радянський кордон, щоб втекти від репресій. Натомість отримували свої три роки таборів за нелегальний перехід кордону, поповнюючи мільйонну армію арештантів ГУЛАГу. До речі, мало хто з них ці три роки ув'язнення пережив. Не до кінця вірив у те, що публікував, і сам Августин Волошин. Августин Штефан, Вікентій Шандор, Юліан Ревай, які неодноразово відвідували помешкання президента Карпатської України в Празі, навесні 1945 р. просили Волошина негайно емігрувати за кордон. Відповідь найвідомішого політика краю минулого століття була чіткою і однозначною: «Я їм нічого поганого не зробив. Я хочу бути із своїм народом». «СМЕРШ» заарештував Августина Волошина – громадянина суверенної держави і етапував до Москви, де в Лефортовській тюрмі президент Карпатської України загинув. Ми не знаємо місце, де спочиває вічним сном лідер українців Закарпаття минулого століття...

Про Закарпаття до ХХ століття у світі мало що знали. «Земля без імені» – так метафорично й поетично в минулому відомі письменники й поети називали нинішнє Закарпаття. Сучасний український дослідник Олег Баган справедливо зазначав, що «національне відродження в Закарпатті початку ХІХ ст. ... захлинулося в морі провінційності, вірнопідданства і москвофільства. Росія масово тоді скуповувала уми провідних культурників слов'янських країн з тим, щоб зробити з них замість панславистів панмоскowitzів... Власне доля Закарпаття є яскравим прикладом того, до чого доводили ідеологічні впливи Росії на еліти слов'янських народів».

Радикальні зміни в самосвідомості закарпатських українців відбулися в ХХ столітті: утворення Гуцульської республіки, рішення Всеукраїнських зборів 1919 року про возз'єднання краю з Великою Україною, боротьба за надання підкарпатським русинам автономних прав і, врешті-решт, проголошення Карпатської України незалежною державою 14–15 березня 1939 року. Хоча в тих геополітичних умовах цей історичний акт носив більше символічний характер, ніж був наслідком реальної політики, закарпатці гордо заявили перед усім цивілізованим світом: «Карпатська Україна – складова частина території українського народу. Тому її населення усвідомлює свої обов'язки, що постають перед ним у даний момент не лише стосовно своєї країни, але також стосовно всього українства». Хоча англійський спостерігач Майкл Вінч, який у 1939 році перебував на Закарпатті, назвав Карпатську Україну «одноденною державою», сама ідея соборності й незалежності краю надовго залишилася в пам'яті людей, які передавали її з покоління в покоління. Не випадково через 75 років патріоти Закарпаття відновили Карпатську Січ, яка в березні 1939 року першою в Європі зробила опір фашистським військам. З початком військових дій на сході України, наприкінці травня – на початку червня 2014 року, Олег Куцин організував волонтерську групу зі свободівців, яка почала збирати та доправляти допомогу українським військовим, що несли службу в районі окупованого Слов'янська Донецької області. Допомогали в основному бійцям Національної гвардії і суміжним підрозділам Збройних Сил України. Спочатку волонтерів було всього півтора десятка чоловіків, основу складали хлопці зі Стрия, Закарпаття та Києва. На початку літа 2014 року волонтерами було ухвалено рішення вступити до лав Національної гвардії України. Добровольці пройшли навчання на тренувальній базі в Нових Петрівцях. Було вирішено створити єдиний підрозділ із побратимів-волонтерів, яких на той момент було вже 35 осіб. Так була створена Окрема добровольча чота «Карпатська Січ» 93-ї механізованої бригади Збройних сил України, яка отримала назву на честь однойменної української парамілітарної організації «Карпатська Січ», що існувала на Закарпатті в 1938–1939 роках. Місцем постійної дислокації Окремої зведеної штурмової роти «Карпатська Січ» стала Дніпропетровська область. У жовтні 2014 року «Карпатська Січ» зайняла позиції в селищі Піски та залишалась там до березня 2016 року. За цей час чота стала ротою, взяла участь в обороні Донецького аеропорту, боях за Піски, шахту «Бутовка», Водяне, Опитне, Первомайськ. У березні 2017 року російський слідчий комітет порушив проти Олега Куцина кримінальну справу. І це не дивно, адже, як любив говорити командир: «Ця війна завершиться або в Чопі, або у Владивостоці».

19 червня 2022 року командир 49-го стрілецького батальйону «Карпатська Січ» 93-ї окремої мотострілецької бригади «Холодний Яр» Олег Куцин – Кум загинув під час ворожого обстрілу на Ізюмському напрямку бойових дій. Актуальними продовжують залишатися його роздуми про визвольну місію України: «Ми усвідомлюємо, що зараз вирішується доля Української держави та Нації. Тому

йти на фронт необхідно. Ні американські «джавеліни», ні англійські «енлави» за нас цю боротьбу не виграють. Лише ми, українці, здатні подолати ворога, бо ми породили цю імперію і лише ми з допомогою здорового цивілізованого світу здатні її знищити».

На фронтах російсько-української війни героїчну боротьбу проти окупантів веде славнозвісна 128 окрема гірсько-штурмова бригада, яка сформована на Закарпатті. Визнанням вагомого внеску бригади в розгромі окупаційних військ є той факт, що полковники Сергій Шаптала, Сергій Собко і Денис Чаюк удостоєні найвищої державної нагороди – звання Герой України. У легендарній групі льотчиків, яку на початку повномасштабної війни назвали «Привидом Києва» за їхні атаки на підступах до столиці був мукачівець Андрій Люташин. Воюючи у складі бригади тактичної авіації, скерував свій підбитий літак на колону ворога, знищивши багато техніки та живої сили окупантів. Указом Президента України від 11 квітня 2022 р. А. Люташин удостоєний звання Героя України (№ 228/2022) посмертно.

Нещадно громить ворога добровольчий батальон «Сонечко», який теж заснований на Закарпатті, але його ряди поповнюють воїни з усієї України. Ужгородський національний університет гордиться своїм професором Федором Шандором, який із зброєю в руках захищає українські землі на харківському напрямку російсько-української війни. Повним кавалером ордена Богдана Хмельницького став наш земляк Юрій Беляков, який очолює одну з бригад ЗСУ. Кандидат фізико-математичних наук, доцент Українсько-угорського навчального інституту Ужгородського національного університету Віктор Трошкі теж воює у складі Збройних сил України. Він – етнічний угорець, який не проходив строкову військову службу, не мав ні армійського, ні тим більше бойового досвіду. Не перебуваючи у резерві чи запасі, Віктор Бейлович міг і далі спокійно читати лекції студентам чи займатися науковою діяльністю. Про своє рішення стати на захист рідної держави однозначно заявив: «Події останніх днів на Київщині це дуже промовисто ілюструють. Моя бабуся за татом (та, що майже не говорила українською) часто розповідала мені, як червона армія в 1944-му звільняла Закарпаття. І як ставилася до угорців. Було те саме, що ми бачимо у Бучі, Ірпені, Гостомелі та інших населених пунктах – один до одного. Мого дідуся репресували й відправили на Донбас тільки за те, що він був угорцем. Потім, через роки, його реабілітували. Бабуся вже померла, але коли почалася ця війна, я дуже яскраво згадав її розповіді й вирішив зробити все, щоб подібне жахіття знову не докотилося до Закарпаття...».

Сьогодні Збройні сили України, завдаючи нищівних поразок військам московських зайд, захищають не тільки власну територію і державний суверенітет, але й виконують роль символічного щита демократичних цінностей від дикої орди, що несе з собою смерть, страждання і руйнацію всього, що досягнуто цивілізацією. Справедливу місію України в цій війні чітко сформулював генерал-майор Герой України Ігор Гордійчук: «Вороги хочуть, аби ми вмерли. Посередині не буде. Тут або перемога, або капітуляція». В Ужгороді вимушено опинилися й науковці в статусі внутрішньо переміщених осіб. Їх, а також інших переселенців, прийняли в Ужгородському національному університеті. Координаторка Волонтеріату нашого вишу Ганна Мелеганіч каже: «Найперше, з чого ми почали, – житло для переселенців. Гуртожитки передусім були готові для поселення. Із третього дня війни, тобто з 26 лютого, ми почали плести маскувальні сітки. І успішно це робимо досі. Виготовили вже понад пів сотні таких. Працюємо за різними напрямками. Збираємо допомогу як для ЗСУ, так і для переселенців». Коли до Ужгорода почало прибувати багато

переселенців, у місті заснували «Гастрономічний батальйон Закарпаття». Волонтерка Валерія Попович поділилася думками про пророблену роботу: «Харчувалося по 6 тисяч осіб. Бувало, готували навіть по 6–7 тонн їжі на добу: крім харчування в їдальні, небайдужі роздавали їжу та напої на вокзалах і пунктах пропуску». Студенти і викладачі УжНУ активно долучаються до роботи у волонтерських організаціях «Комітет медичної допомоги Закарпаття» та «Творчі волонтери Ужгорода». Про діяльність останньої випускниця відділення журналістики Юлія Дуб неодноразово заявляла: «Мета – не лише розважити дітей та дорослих, а створити таку атмосферу, аби всі почувалися як вдома, перебуваючи в різних куточках України, та головне – руйнувати стереотипи».

Шановний читачу!

Перед Тобою п'яте видання книги «Августин Волошин». Уперше вона побачила світ у Парламентському видавництві в серії «Політичні портрети» у Києві за сприяння Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса та Центру історичної політології в 2020 році. Нам дуже хотілося, щоб про життєвий шлях найвизначнішої історичної постаті нашого краю знали далеко за межами Срібної землі, адже, погодьтеся, що Августин Волошин – державно-політичний діяч всеукраїнського масштабу. Саме тому в передмові до першого видання ми наголосили: «... Якщо на малій батьківщині Августина Волошина – в Закарпатті, його ім'я, життєвий шлях і багатогранна діяльність добре відомі землякам, у містах і селах області йому встановлені пам'ятники і меморіальні дошки, його ім'ям названі вулиці, площі, навчальні заклади, обласна просвітянська премія тощо, то в Україні українському читачеві по цей бік Карпат про життя і працю президента Карпатської України, його внесок у загальноукраїнську національно-визвольну справу, на жаль, мало відомо. Заповнити цю прогалину в знаннях історії українських земель й України загалом і покликана запропонована авторами науково-популярна книга».

Її позитивно оцінили рецензенти. Одним із перших на вихід у світ цієї праці відгукнувся відомий український історик Станіслав Кульчицький, який помістив свій відгук на нашу книгу «Августин Волошин – «батько карпатоукраїнського народу» на шпальтах газети «День». Через деякий час рецензію С. Кульчицького передрукував словацький журнал «Дукля». Ми щиро вдячні знаному вченому за об'єктивну оцінку нашого творіння. Своїми думками про книгу також поділилися науковці Мелітопольського державного університету ім. Богдана Хмельницького Олександр Ситник, Віктор Гудзь та Ярослава

Романенко, а історики Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Василь Марчук і Андрій Королько назвали її «цікавою й актуальною». Професор Ужгородського національного університету Василь Міщанин і відома дослідниця українсько-румунських відносин, генеральний секретар Союзу Українців Румунії доктор Ірина Люба Горват прорецензували наше видання на сторінках бухарестського журналу «Наш голос». Також з'явилися рецензії в наукових збірниках Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України у Львові та Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Упродовж 2021 року книга була перевидана ще двічі: спочатку в уже згадуваному Парламентському видавництві, а згодом – в Інституті історії України НАН України⁷. Ми вдячні ужгородському журналісту і відомому досліднику життя і діяльності Августина Волошина Володимирі Тарасюку, видатному письменнику зі Словаччини Іванові Яцканину, політологу Олексію Шафраньошу, історикам Віктору Гудзеві, Олександрові Ситнику, Ростиславу Майору та Іванові Боровцю за щирі й ґрунтовні відгуки на нашу скромну працю⁸. П'яте видання суттєво доповнили документальні матеріали, які з різних причин не потрапили до попередніх видань.

Готуючи до друку п'яте видання книги про Августина Волошина, ми не претендували на вичерпність і всеосяжність характеристики нашого видатного земляка – педагога, політика, прем'єр-міністра, а згодом і президента Карпатської України. Переконані, що цій яскравій особистості ХХ століття буде присвячена ще не одна книга. Ми лише зробили чергову спробу нашої авторської оцінки життєвого шляху, різнобічної діяльності людини, яку ще за життя закарпатські українці з любов'ю називали батьком нашого українського відродження. Такої честі до нього удостоївся тільки славнозвісний Олександр Духнович – найяскравіша постать історії Закарпаття ХІХ століття.

Микола Вегеш

Степан Віднянський